VALORIFICAREA MOȘTENIRII LINGVISTICE

PETRU MAIOR

DE

D. MACREA

Numele lui Petru Maior este strîns legat de studiul originii poporului și a limbii romîne, el fiind cel dintîi istoric și lingvist al nostru care a înfățișat un punct de vedere organizat și critic în acest domeniu. Deoarece această problemă, atît de mult discutată în trecut, a fost reluată recent în studiu de către o comisie constituită pe lîngă Prezidiul Academiei, înfățișarea felului în care a văzut-o Petru Maior ne ajută să-i stabilim locul pe care el îl ocupă în istoriografia și lingvistica noastră.

Ideile lui Petru Maior despre originea poporului și a limbii romîne sînt privite, în general, sub eticheta sumară a Școlii ardelene, iar lucrările lui n-au mai fost reeditate de multă vreme. Ultima ediție a lucrării istorice principale a lui Petru Maior, „Istoria pentru începutul romînilor în Dacia", apărută în primă ediție la 1812, cu] două anexe, „Disertație pentru începutul limbii romînești" și „Disertație pentru literatura cea veche a romînilor", este din 1883, iar „Dialog pentru începutul limbii romîne între nepot și unchi", publicat în fruntea Dicționarului de la Buda (1825), nu a fost reeditat niciodată în întregime. Din acest motiv numai specialiștii mai pot consulta direct lucrările lui, pe cînd masele mari de cititori le cunosc doar din extrase reduse, publicate în manualele școlare. La raritatea lucrărilor lui Petru Maior se adaugă ortografia greoaie a timpului cînd au fost scrise, ceea ce împiedică și mai mult cunoașterea lor.

Considerăm o lacună în lingvistica și istoriografia noastră lipsa de grijă pentru reeditarea operelor celor mai de seamă ale reprezentanților Școlii ardelene. Dacă cronicarii noștri au fost mereu reeditați pentru frumusețea limbii lor, opera lui Petru Maior trebuie reeditată pentru că ea reprezintă începuturile lingvisticii și ale istoriografiei noastre moderne. Unele din ideile lui privind limba și istoria noastră sînt, desigur, depășite și eronate, dar multe din ele sînt originale și juste, ele înfruntînd pînă astăzi verificarea progresului științei. Lucrări ca „Istoria pentru începutul romînilor

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)

în Dacia", „Disertație pentru începutul limbii romînești", „Disertație pentru literatura cea veche a romînilor", „Dialog pentru începutul limbii romîne între nepot și unchi", republicate în ortografia actuală și însoțite de note critice, pot constitui o lectură dintre cele mai instructive pentru cunoașterea primilor pași hotărîtori în formarea culturii noastre moderne.

Regretabilă este de asemenea lipsa unei monografii complete asupra operei lui Petru Maior. În afară de studiile mai vechi ale lui Atanasie Marienescu[1] și G. Bogdan-Duică[2] și de prezentările generale din diferitele istorii ale literaturii romîne, dintre care trebuie să menționăm în mod special pe a lui N. Iorga[3] și pe a lui D. Popovici[4], nu s-au mai publicat asupra operei lui Petru Maior decît articole ocazionale.

Petru Maior a ocupat, pentru timpul său, o poziție înaintată în cultura noastră. În rîndurile de față vom încerca să prezentăm activitatea lui din perspectiva progresului de astăzi al lingvisticii și al istoriei, căutînd să arătăm în ce măsură dezvoltarea științei și a culturii noastre a consacrat ideile lui.

Născut în 1760 la Căpușul de Cîmpie, lîngă Tîrgu-Mureș, viața lui Petru Maior s-a desfășurat în aceleași condiții ca ale marilor lui contemporani, tovarăși de idei și de luptă, Samuil Micu și Gheorghe Șincai. Toți trei au fost exponenți militanți ai aspirațiilor sociale și naționale ale romînilor din Transilvania și factori activi pentru făurirea culturii noastre moderne. Deși educați în colegiile catolice din Roma și Viena, toți trei au fost rebeli față de iezuitismul bisericii catolice, punînd, în activitatea lor, pe primul plan, interesele poporului romîn, iar nu ale politicii papale. Gheorghe Șincai și Petru Maior au părăsit, în 1784, rasa de călugăr, simbolul supunerii față de ierarhia bisericească, pentru a-și putea consacra munca lor de cărturari luptători cauzei poporului nostru. Toți trei au trebuit să părăsească Blajul din cauza persecuțiilor episcopului Ioan Bob, robit intereselor papale.

Dacă Samuil Micu și Gheorghe Șincai au fost legați printr-o strînsă colaborare intelectuală, Petru Maior, deși a lucrat în aceeași direcție spirituală, nu a cunoscut decît parțial opera lor. El s-a dezvoltat independent de aceștia, reușind să se ridice la o înălțime pe care ceilalți doi nu au atins-o. Dintre reprezentanții Școlii ardelene, Petru Maior a fost, fără îndoială, personalitatea cea mai complexă, care a avut cea mai mare influență asupra contemporanilor și a posterității. Spre deosebire de Micu și Șincai, care nu au reușit să-și publice lucrările istorice și lingvistice în timpul vieții, cu excepția gramaticii, „Elementa linguae dacoromanae sive valachicae" (1780), Petru Maior a reușit, în viață fiind, să-și publice operele cele mai importante și astfel să ducă o luptă mai vie pentru impunerea ideilor sale. Acest fapt l-a îndreptățit pe N. Iorga să intituleze cel mai mare capitol din „Istoria literaturii romîne în secolul al XVIII-lea" : „Epoca lui Petru Maior".

---

[1] At. M. Marienescu, *Viața și operele lui Petru Maior*. Discurs de recepțiune la Academia Română, cu răspunsul lui V. A. Urechea, București, 1883.

[2] G. Bogdan-Duică, în ziarul „*Tribuna*" din Sibiu, 1893, n-rele 33—43.

[3] N. Iorga, *Istoria literaturii romîne în secolul al XVIII-lea*, vol II. București, 1901.

[4] D. Popovici, *La littérature roumaine à l'époque des lumières*. Sibiu 1945.

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)

Cei 20 de ani petrecuți ca protopop la Reghin (1789—1809), departe de biblioteci, au fost folosiți de Petru Maior pentru meditarea operelor lui viitoare și pentru ridicarea culturală a poporului. „Mergea Petru Maior prin sate, scrie el într-un document autobiografic, unde adunînd pruncii făcea examen; pe cei ce știa îi lăuda, pe ceilalți părinteşte îi dojenea și rînduia mijlociri ca să învețe. Vara umbla pe cîmpuri, prin păduri, unde știa că sînt adunați pruncii a paște vitele și văzîndu-i îi striga la dînsul, care, cunoscîndu-l, îndată alerga într-acolo și el îi întreba ceea ce au învățat și din nou îi mai învăța și îi lumina avînd osebită dulceață de a băilui (= a se întreține) cu pruncii pentru care tuturora era iubit. Atîta au fost aprins Petru Maior voia pruncilor spre învățătură, cît pruncii uitase jucăriile sale și cînd se întîlnea la uliță tot de învățătură grăia și se întreba unul pre altul"[1].

Lucrările istorice și lingvistice cele mai de seamă, Petru Maior și le-a scris abia după 1809, ca cenzor și corector al cărților romînești din tipografia de la Buda, loc pe care-l deținuse înainte și Samuil Micu. El s-a dus acolo, cum singur mărturisește, „mai mult să poată sluji neamului întru acea stație"[2].

Operele lui religioase, „Didahii, adică învățături pentru creșterea fiilor, la îngropăciunea pruncilor morți" (Buda 1809), „Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți" (Buda 1809), „Predice sau învățături la toate duminecele și sărbătorile anului" (Buda 1810—1811), nu sînt lucrări ale unui teolog abstract, ci ale unui predicator care a văzut în religie, în primul rînd, conținutul ei moral, menit să contribuie la ridicarea sufletească a omului. „Se cade, scrie el în „Propovedanii", pururea și necurmat a se face poporului învățătură pentru ferirea de păcate și sporirea în fapte bune și a-l deprinde cu măiestria de a se cunoaște pre sine". Același scop îl urmărește și în „Didahii", unde scrie: „Aceasta este ceea ce mă doare mai tare că atîta neștiință stăpînește în lume". „Didahiile", „Propovedaniile" și „Predicele" au constituit modele de retorică și de stilistică destinate preoților pentru a învăța să compună ei înșiși asemenea lucrări.

Puritan în concepțiile lui morale, ca orator religios, Petru Maior reprezintă, din punct de vedere social, atitudinea micii burghezii în ascensiune. El se manifestă ca dușman al nobilimii parazitare și al bogaților, care „țin averea în cercei, în inele, în mărgăritare". În predica „Despre milostenie", el pretinde remunerație dreaptă a muncii lucrătorilor și respectarea demnității lor de oameni, iar negustorilor le spune: „Înmulțiți boltele (= prăvăliile) și negoațele", dar „nu în lipsa și foamea altora".

Despre Petru Maior, ca scriitor religios, s-a vorbit puțin în istoria noastră literară, deși el a fost unul dintre marii noștri oratori bisericești, iar predicile lui au o remarcabilă valoare literară. Prin adîncimea gîndurilor, vigoarea stilului și puterea sugestivă a imaginilor, ele constituie și astăzi o lectură atrăgătoare. Afirmația lui N. Iorga că Școala ardeleană nu a dat nici o valoare literară, că a fost numai o școală de istorici și filologi, care au scris totul pentru minte și nimic pentru inimă, nu este deci exactă[3].

[1] *Răspuns la cîrtirea care s-au dat asupra persoanei lui Petru Maior*, în „*Revista critică-literară*", Iași, vol. al II-lea (1894), p. 128.

[2] *Ibidem*, p. 125.

[3] Vezi N. Iorga, *Istoria literaturii romîne în secolul al XVIII-lea*", vol. II, București, 1900, p. 79 și urm.

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)

Petru Maior este un teolog liberal care n-a servit ierarhia bisericească, ci esența morală a religiei. El vorbește de „dreptul firii", concept al iluminismului vremii folosit și de Samuil Micu, traducător al unei cărți cu titlul „Legile firii sau filozofia cea lucrătoare" (Sibiu 1800).

Lucrarea care definește mai clar poziția lui Petru Maior față de biserică este „Procanonul", scris în 1783 și publicat abia în 1894 de C. Erbiceanu. Această carte reprezintă la noi cea dintîi luare de poziție hotărîtă împotriva monarhismului papal, a setei lui de putere. Petru Maior condamnă titlurile papei și mai ales pretenția lui de infailibilitate, arătînd nulitatea lor dogmatică. El a fost influențat în această atitudine de curentul liberal și laic din Austria și Germania acelei vremi și, în special, de lucrarea lui Justinus Febronius „De statu ecclesiae et legitima potestate romani pontificis" (1763)[1]. De pe aceeași poziție a combătut el cu tenacitate și tendințele de catolicizare ale lui Bob, apărînd tradiția istorică a bisericii românești din Transilvania.

Istoricii noștri literari, cu excepția lui G. Bogdan-Duică și D. Popovici, l-au privit pe Petru Maior mai ales ca scriitor latinist și naționalist, iar nu ca reprezentant al iluminismului, deși acest aspect este esențial pentru înțelegerea activității lui.

El este traducătorul în limba română, după o ediție italiană, a operei lui Fénelon, „Télémaque"[2], cunoscută pentru ideile de toleranță și umanitate, care au făcut ca scriitorul francez să fie alungat de la curtea despotică a lui Ludovic al XIV-lea. Fénelon exprimă prin personajele romanului său ideile de libertate care începuseră să-și facă drum la sfîrșitul secolului al XVII-lea. Sentințe ca : „războiul este rușinea speței umane", „prefer să displac decît să nu respect adevărul", „cine preferă gloria lui personală sentimentelor omenești este un monstru bolnav de orgoliu, iar nu un om" exprimă idei călăuzitoare ale umanitarismului iluminist. Mentor, eroul lui Fénelon, este un dușman al despotismului și al ambițiilor monarhice, din pricina cărora popoarele zac în mizerie și în întuneric. La sfîrșitul cărții a IX-a, Mentor vorbește astfel către regi și împărați : „Întreg genul uman nu este decît o familie împrăștiată pe întreaga suprafață a lumii. Toate popoarele sînt frați și trebuie să se iubească ca atare".

Aceste idei se reflectă cu fidelitate în concepția lui Petru Maior despre raporturile dintre națiuni : „Este adevărat, scrie el, că nimic nu este mai potrivit cu natura decît ca națiile cele cu ajutorul lui dumnezeu cultivate să se îngrijească și pentru luminarea celorlalte nații ce sînt mai puțin fericite, pentru că toți oamenii au deopotrivă trup și suflet, pricepere și voință, deci dar toate națiile firește se cuprind în marea națiе a neamului omenesc, iar deosebitele numiri ale singuraticelor nații sînt numai întîmplătoare. Așadar, potrivit cu înțelepciunea este ca toți oamenii, neluîndu-se în seamă întîmplătoarea lor numire, să se iubească unul pre altul ca frații și o națiе să alerge cu ajutor alteia spre înaintarea culturii, de la care depinde fericirea pre pămînt ; aceasta dacă o face vreo națiе arată că au ajuns la adevărata cultură (luminare) și că trebuie a se zice în adevărat nobilă, iar din contră, dacă cineva într-aceea se silește ca să pună piedici ori culturii sale, ori luminării altei națiі, lămurit arată că se află încă și

[1] Vezi G. Bogdan-Duică, în ziarul „*Tribuna*" din Sibiu, 1893, n-rele 33—43 și D. Popovici, *La littérature roumaine à l'époque des lumières*. Sibiu 1945 p. 105—106.

[2] *Intîmplările lui Telemah de pre limba italienească pre limba românească*, Buda, 1818.

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)

acum în vechea barbarie şi greu păcătuieşte împotriva naturii, mama tuturora, care porunceşte a se îndeplini înţelegerea şi voinţa fiecărui om [1]".

Lupta lui Petru Maior pentru egalitatea socială şi politică a românilor din Transilvania, care formau, ca şi astăzi, majoritatea covîrşitoare a locuitorilor acestei provincii, cu celelalte naţionalităţi conlocuitoare a avut ca temei ideologic, pe lîngă aceste principii de umanitate şi justiţie, şi pe acelea ale dreptului istoric şi ale dreptului natural. În scrisul său Petru Maior nu lasă niciodată să străbată accente de ură sau de adversitate împotriva minorităţilor conlocuitoare, lupta lui fiind îndreptată împotriva despotismului care ţinea poporul romîn în întuneric. El n-a văzut îndreptarea stării poporului romîn pe cale revoluţionară, ci pe cale legală. „Ba paza legilor, scrie el, şi cercarea dreptăţii pre cale dreaptă şi la cuviinţate judecătorii vîrtos întăreşte liniştea de obşte"[2].

Concepţia convieţuirii paşnice a naţionalităţilor din Transilvania şi înţelegerea realistă a situaţiei lor politice au fost factori care au uşurat răspîndirea ideilor lui Petru Maior. Exprimate cu o subtilă prudenţă, ideile lui n-au întîmpinat opoziţia autorităţilor timpului ca cele ale lui Gheorghe Şincai. Astfel, palatinul Ungariei a refuzat cererea lui Bob de a interzice difuzarea „Istoriei pentru începutul romînilor în Dacia", motivîndu-şi refuzul prin faptul că lucrarea nu conţine atacuri împotriva constituţiei şi că este singura lucrare de pînă atunci care tratează un asemenea subiect.

Petru Maior a fost, în schimb, necruţător cu cei care au manifestat duşmănie sau dispreţ faţă de poporul romîn. Împotriva acestora el a folosit o argumentare strînsă, un viguros spirit polemic şi o ascuţită ironie[3]. În „Istoria pentru începutul romînilor în Dacia", după cum mărturiseşte în Prefaţă, Petru Maior a căutat să răspundă acelora care „fără de nici o dovadă iscodesc minciuni apriate (= dovedite) asupra romînilor şi socotesc că lumea toată e datoare să creadă nălucirilor lor ; ba de o bucată de timp, precum măgar pre măgar se scarpină, aşa unii de la alţii împrumutînd defăimările, fără de nici o cercare a adevărului, din nou le dau la stampă (tipar) ; şi cu cît romînii mai adînc tac, nimic nerăspunzînd nedrepţilor defăimători, cu atît ei mai vîrtos se împulpă (= îndeamnă) pre romîni a-i micşora şi cu volnicie a-i batjocori"[4]. Iar despre cei ce afirmau, ca Paul Solarici, că limba romînă ar fi de origine slavă, Petru Maior scrie : „Vorbele acelora, din ameţeala capului scornite, sînt vrednice de şuerare nu de răspuns"[5].

Cu toate greutăţile pe care le-a întîmpinat Petru Maior în lupta cu adversarii lui, el a mers pînă la capăt. „Istoria pentru începutul romînilor în Dacia" are ca deviză : „Anevoie este a nu grăi adevărul", iar în Prefaţa „Istoriei bisericii romînilor atît a acestor dincoace, precum şi

[1] *Istoria pentru începutul romînilor în Dacia*, ed. II, Buda, 1834, Apendice, p. 36.

[2] *Răspuns la cîrtirea care s-au dat asupra persoanei lui Petru Maior*, în *„Revista critică-literară"*, Iaşi, vol. al II-lea (1894), p. 71.

[3] Vezi, în special, cele trei broşuri ale sale în care răspunde observaţiilor critice făcute de B. Kopitar „Istoriei pentru începutul romînilor în Dacia" : *Animadversiones in recensionem historiae „De origine valachorum"* (Buda 1814), *Reflexiones in responsum domini recensentis viennensis ad „Animadversiones"* (Buda 1815) şi *Contemplatio recensionis...* (Buda 1816).

[4] *Dialog pentru începutul limbii romîne între nepot şi unchi*, publicat în fruntea Dicţionarului de la Buda, 1825, p. 100.

[5] *Ibidem*.

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)

a celor dincolo de Dunăre" (Buda, 1813), prima lucrare de acest fel apărută în istoriografia noastră, el își afirmă independența față de puternicii zilei, în speță față de Bob, scriind : „Eu totuși pentru dragostea adevărului cu care îmi este învăpăiată inima mai bucuros am fost să sufăr primejdia decît să las sau a se înșela cei viitori cu strălucirile cele nălucite sau a nu ști cauza (pricina) schimbărilor celor în veacul meu întîmplate". „Istoria pentru începutul romînilor în Dacia" are următoarea dedicație : „Poporului romînesc, acelui popor pentru care s-a scris această carte. Acelui popor care și-a păstrat cu scumpătate numele, limba, datinile și virtuțile sale strămoșești. Acelui popor care în decursul atîtor secoli furtunoși cîți au trecut peste capul său și-a menținut continuitatea neîntreruptă în Dacia, în patria sa nouă".

Originalitatea scrisului lui Petru Maior stă nu numai în stilul său plastic de polemist și în logica argumentării, ci și în varietatea formelor de exprimare a ideilor. În „Didahii", „Propovedanii" și „Predici" el folosește stilul oratoric, în „Istoria pentru începutul romînilor în Dacia" este critic și polemist, în „Dialog pentru începutul limbii romîne" folosește forma convorbirii între unchi și nepot, în „Răspuns la cîrtirea care s-au dat asupra persoanei lui Petru Maior face pe altul să vorbească despre sine. Folosind moduri variate de exprimare, Petru Maior dovedește resurse bogate de imaginație și talent. Nici acest aspect al scrisului său nu a fost scos în evidență de istoria noastră literară.

Petru Maior a pus calitățile lui de scriitor, istoric și lingvist în serviciul celei mai mari cauze din acea vreme a poporului romîn : recunoașterea egalității în drepturi a romînilor din Transilvania și făurirea unei culturi naționale moderne. El este cel dintîi istoric și lingvist al nostru care a reușit să dea o fundamentare științifică drepturilor la egalitate ale romînilor din Transilvania. În lucrările sale istorice și lingvistice, Petru Maior a răsturnat argumentele adversarilor de atunci ai poporului romîn, Eder, Sulzer, Engel și alți exponenți înrăiți ai grofilor, care susțineau că poporul romîn n-ar fi autohton în Transilvania, că el ar fi venit aici din Peninsula Balcanică abia în secolul al XIII-lea și că limba noastră ar fi de origine slavă. Aceste idei erau răspîndite în occident și, în lipsă de alte dovezi, începuseră să prindă rădăcini. Cărturarii romîni nu puteau să rămînă pasivi față de asemenea teze tendențioase. „Cu aspră sete, scrie Petru Maior, dorea toți romînii, împreună cu mine, ca să aibă istoriuță și în partea lor, după atîtea hule de la cei străini asupra romînilor vărsate"[1].

Combaterea argumentelor potrivnice poporului romîn se impunea în acea vreme cu atît mai mult cu cît celelalte naționalități din Transilvania își justificau drepturile și privilegiile pe principiul legitimității istorice. În zadar încercaseră romînii din Transilvania să-și impună drepturile prin răscoala din 1784 condusă de Horia, Cloșca și Crișan sau prin petiții ca „Supplex libellus valachorum" (1791). Aceste încercări s-au zdrobit de rezistența grofilor, care apărau cu dîrzenie sistemul constituțional al Transilvaniei întemeiat pe recunoașterea de drept numai a trei naționalități : maghiară, secuiască și săsească, toate laolaltă în mare inferioritate numerică față de romîni, dar unite în privilejii.

[1] *Răspuns la cîrtirea care s-au dat asupra persoanei lui Petru Maior*, în *„Revista critică-literară"*, Iași, vol. al II-lea (1894) p. 69.

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)

Dîndu-şi seama că drepturile poporului romîn nu puteau fi cucerite atunci nici pe calea armelor, nici a tratativelor, Petru Maior, ca şi Samuil Micu şi Gheorghe Şincai, a adoptat o cale de luptă mai îndelungată, dar mai sigură, aceea a dovezilor istorice şi lingvistice care au creat o legitimitate morală, bogată în consecinţe practice.

Fără să dispună, ca adversarii lui, de o erudiţie deosebită, Petru Maior a avut, în schimb, o judecată sănătoasă, un discernămînt limpede al esenţialului în problemele istoriei şi limbii noastre şi un simţ superior al adevărului. El a dovedit că poporul romîn este urmaşul celui mai mare şi mai puternic popor al antichităţii, poporul roman, a cărui limbă o vorbeşte şi astăzi şi că el este cel mai vechi popor în aceste locuri pe care nu le-a părăsit niciodată.

Pe lîngă temeinicia lui istorică, acest argument a avut şi o mare valoare psihologică, limba latină fiind şi limba bisericii catolice şi a unei mari culturi a trecutului.

Înfăţişarea umilitului popor romîn din acea vreme ca unul din urmaşii direcţi şi autentici ai poporului roman şi dovedirea originii latine a limbii sale a însemnat deschiderea unei căi noi şi hotărîtoare pentru dezvoltarea istoriografiei şi a lingvisticii noastre, cale pe care acestea se află în esenţă pînă astăzi. Timp de 150 de ani, istoriografia şi lingvistica romînească au mers, cu rectificările impuse de progresul cercetărilor, pe drumul deschis de Petru Maior. De aceea, el a fost privit de urmaşii lui, mai ales în Transilvania, cu adîncă veneraţie, iar cărţile lui au constituit o importantă sursă documentară în lupta naţională şi culturală a romînilor de pretutindeni. Tezele istorice şi lingvistice de bază ale lui Petru Maior sînt astăzi adevăruri atît de curente şi de unanim acceptate, încît numele autorului nici nu se mai citează, atît de adînc au pătruns ele în conştiinţa noastră culturală. Acesta este cel mai mare omagiu pe care posteritatea îl aduce memoriei lui Petru Maior.

„Istoria pentru începutul romînilor în Dacia", spre deosebire de Cronica lui Şincai, este o expunere critică şi polemică a problemelor esenţiale ale istoriei poporului romîn : originea lui romană, continuitatea lui în Dacia, contestate de istoricii străini ai vremii, descrierea vieţii lui în evul mediu. Cartea lui Petru Maior nu este o povestire, ci o expunere critică, cu caracter polemic, combativ. Cronicarii povesteau. Petru Maior comentează critic istoria. Ea cuprinde mai mult decît arată titlul. Alături de istoria romînilor din nordul Dunării pînă la venirea ungurilor, lucrarea cuprinde şi istoria romînilor din sudul Dunării pînă la venirea turcilor.

În afară de exagerări ca cea a Daciei pustiite de populaţie la venirea coloniştilor romani şi de puritatea noastră romană, Petru Maior a avut vederi juste asupra începutului istoriei noastre. El este cel dintîi dintre istoricii romîni care a arătat că cea mai intensă colonizare romană a avut loc în Oltenia şi Transilvania, fapt confirmat de cercetările arheologice ulterioare. Continuitatea neîntreruptă a romînilor a fost favorizată în aceste regiuni, după Petru Maior, de bogăţiile lor naturale şi de faptul că ele au fost mai puţin expuse invaziilor de mai tîrziu decît Moldova şi Muntenia, care şi-au primit surplusul de populaţie, ca şi modul de organizare politică, din Transilvania şi Oltenia. „Se cade dară, scrie el, să socotim că în Ardeal mai mulţi coloni romani au rămas ; mai vîrtos fiindcă acolo au fost aură-

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)

riile și alte băi, bunăoară de sare, de fier, care romanii le lucrau precum pînă astăzi prin nepoții lor, adică prin romîni, mai toate se lucră"[1].

El a arătat că romînii au trăit în timpul migrațiunii popoarelor la munte, dar și la șes unde se ocupau cu păstoritul și cu agricultura și, fiind „vînoși și inimoși", adeseori și-au împreunat armele cu ale invadatorilor. Aceștia „aveau plecare spre romîni pentru folosul lor", adică pentru „a lucra pămînturile în toți anii și a păzi meșteșugurile". După el, nici în aceste împrejurări strămoșii romînilor nu s-au amestecat cu străinii, ci au rămas romani puri.

Însuflețit de lucrările lui Petru Maior, preotul I. Teodorovici-Nica a scris poemul „Cîntare despre începutul și starea de astăzi a romînilor" (Buda, 1813). Împotriva afirmațiilor cuprinse în broșura lui Tököly Száva, „Erweiss dass die Vallachen nicht römischer Abkunft sind", apărută la Halle în 1823, în care se susținea originea slavă a poporului și a limbii romîne, Damaschin Bojinca, sprijinindu-se pe lucrările lui Maior, a publicat lucrarea „Animadversio in disertationem hallensem" (Pesta, 1827), iar Eftimie Murgu, „Wiederlegung der Abhandlung dass die Vallachen nicht römischer Abkunft sind" (Ofen, 1830). În lucrarea lui Eftimie Murgu se face, pentru întîia oară în lingvistica noastră, deosebirea limpede între cuvintele „esențiale" și „accidentale", adică între fondul principal de cuvinte și restul vocabularului, subliniindu-se importanța acestei deosebiri pentru stabilirea caracterului latin al limbii romîne[2].

În 1834, Iordache Mălinescu, tipărind ediția a doua a „Istoriei pentru începutul romînilor în Dacia", scrie că ea „nu numai că a pus neînfricată stavilă vrăjmașilor națiunii de a ocărî fără rușine asupră-i și i-au dat caracter înaintea neamurilor străine luminate, ci încă a deșteptat în națiune un spirit îndemnătoriu de a năzui către dreapta luminare cu care se îndulcește neamurile celelalte ale Europei". Prefața arată că ediția întîia a lucrării s-a epuizat foarte repede, „încît acum cu anevoie se poate găsi și se simte pipăită lipsa și trebuința ei".

În 1883, Societatea studenților romîni „Petru Maior" din Budapesta a publicat a treia și ultima ediție a cărții, arătînd în Prefață că lucrarea nu se mai găsea în librării de 30 de ani.

★

În lingvistică, Petru Maior a realizat de asemenea o operă pozitivă, rămasă în mare parte valabilă pînă astăzi. Principalele lui lucrări în acest domeniu sînt : „Disertație pentru începutul limbii romînești", publicată, împreună cu „Disertație pentru literatura cea veche a romînilor", ca anexă a „Istoriei pentru începutul romînilor în Dacia" (1812), „Dialog pentru începutul limbii romîne între nepot și unchi", „Ortographia romana sive latino-valachica una cum clavi qua penetralia originationis vocum reserantur", acestea două publicate în fruntea Dicționarului de la Buda, și Dicționarul de la Buda (1825) pînă la litera H.

Spre deosebire de Samuil Micu și Gheorghe Șincai, care, în fanatismul lor latinist, au susținut că limba romînă continuă limba latină clasică

[1] „*Istoria pentru începutul romînilor în Dacia*", ed. II, Buda, 1834, p. 38.
[2] Vezi G. Bogdan-Duică, *Eftimie Murgu*, București, 1937, p. 47.

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)

din care s-a „corupt", Petru Maior stabilește că limba romînă, ca și celelalte limbi romanice, este continuatoarea latinei populare. El are meritul de a fi făcut această importantă precizare printre primii lingviști europeni. În ceea ce privește distincția dintre limba latină clasică sau „gramaticească" și limba vorbită de popor, Petru Maior scrie : „La romani două limbi au fost : una care o grăia poporul și aceasta o sugea cu laptele de la mamele sale, adică o învăța pruncii din auzite ; alta care o învăța la școală cu ajutorul gramaticii și aceasta se zicea limbă învățată, deoarece singuri învățații o pot scrie. Întru această limbă scria latinii sau romanii cărțile sale din care multe pînă la noi au ajuns să le cetim"[1].

În esența ei, deosebirea făcută de Petru Maior între cele două aspecte ale latinei este justă, fiindcă și știința de astăzi face deosebirea între limba populară și cea literară, nu în sensul că ar fi două limbi diferite, ci în acela că limba literară este forma cea mai îngrijită a limbii naționale vorbite de întreg poporul. În acest sens a înțeles problema și Petru Maior, dar exprimarea lui este stîngace și echivocă, studiile de lingvistică teoretică fiind în acea vreme abia la începuturile lor. Dovada că el n-a susținut existența a două limbi latine cu structuri gramaticale și fonduri principale de cuvinte diferite o constituie explicațiile pe care le dă el afirmației din citatul de mai sus. La întrebarea din „Dialog", în ce limbă vorbea Cesar, autor latin clasic, soldaților săi, Petru Maior răspunde că acest comandant vorbea în limba poporului, dar scria în limba „gramaticească", deoarece „toată scrierea este în această limbă. Am spus mai sus, continuă el, și prea cunoscut lucru este că romanii cei vechi în latina cea gramaticească scria. Nimeni nu scria în limba poporului ; care datină mai multe veacuri și după încetarea împărăției cea de la Roma veche fu ținută ; ba și alte gente, cum sînt galii, nemții, africanii etc. numai în limba latină cea gramaticească scria cărți. Deci scriindu-se istoriile în limba latină cea gramaticească, și cuvintele zișilor căpitani, măcar că de dînșii au fost zise către soldați în limba latină poporană, se scrise în limba latină cea gramaticească. Alta este a cuvîntare, alta este a scriere"[2].

O altă dovadă că Petru Maior n-a susținut existența a două limbi latine structural deosebite, ci numai a două aspecte ale aceleiași limbi, o constituie raportul istoric dintre ele, pe care Petru Maior îl precizează în sensul că limba populară este mai veche decît cea literară, „gramaticească" : „Limba latină cea din gura poporului cu mai multe veacuri înainte de facerea Romei au fost în țară. Mai veche este firea decît măiestria. Limba latină cea din cărți e născută din limba latină poporană, adică din limba poporului fu prefăcută, precum orice limbă cultivată din limba poporului au luat începutul său ; după aceea fu pe încet mult avuțită, înfrumusețată și cu nouă și nouă strălucire dreasă pînă în zilele acelui mare orator al romanilor, Cicero, care timp s-au zis eta sau veacul cel de aur al limbii latine cei gramaticești. În veacul acesta de aur au încetat a se mai face ceva însemnată adăugire limbii latine cei gramaticești"[3].

---

[1] *Dialog pentru începutul limbii romîne între nepot și unchi*, p. 55.
[2] *Ibidem*, p. 62.
[3] *Ibidem*, p. 76—77.

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)

Petru Maior arată apoi diferenţierea care s-a produs treptat între latina populară şi cea clasică, „gramaticească", sub influenţa limbii greceşti, „Latinii au început a urma grecilor, a se dare după ştiinţă, şi ca să fie limba lor deajuns spre primirea şi lăţirea ştiinţei lor, au început, după forma limbii cei eline sau greceşti din care scotea învăţăturile, a preface limba sa"[1].

Vederi juste a avut Petru Maior şi cu privire la raporturile dintre limbile învinse şi limbile învingătoare. „Romanii pe încet au învins toate popoarele Italiei; unele cuvinte şi însuşiri de-ale limbilor acestor popoare s-au adaos la limba latină şi aşa s-a întocmit limba romană poporană, care după aceea au fost în limba tuturor popoarelor din Italia"[2]. De aici reiese că Petru Maior nu vorbeşte de „amestec al limbilor", noţiune confuză şi inexactă, ci susţine teza justă a împrumuturilor lexicale şi a unor elemente secundare pătrunse din limbile învinse în cele învingătoare, teză confirmată de lingvistica modernă.

Petru Maior susţine că limba romînă s-a păstrat mai pură decît limbile romanice apusene, care ar fi mai împestriţate cu elemente din limbile „varvarelor ginţi". Astfel, „limba italiană, scrie el, prin longobarzi şi prin ai săi învăţaţi s-au abătut de la limba poporului roman cea veche", pe cînd „limba poporului romanilor celor de demult vecueşte pînă astăzi în gura romînilor noştri"[3]. El adaugă: „Aşa dară limba romînească e acea limbă latinească comună, care pe la începutul sutei a doua era în gura romanilor şi a tuturor italienilor. Limba latinească cea comună, după timpul ieşirii romanilor din Italia în Dacia, cumplite schimbări a suferit în Italia; urmează că limba romînească e mai curată limbă latinească a poporului roman celui vechi decît limba italienească cea de acuma; şi mai cu cădere este a judeca din limba romînească cum a fost limba romanilor celor vechi decît din limba italienească cea de acum"[4].

Spirit critic şi perspicace, Petru Maior recunoaşte că limba romînă este mai săracă în elemente latine decît celelalte limbi romanice. Explicaţia dată de el acestui fapt, într-o vreme cînd nu exista încă lingvistica romanică, este cea justă şi anume că, spre deosebire de limba romînă, pătrunderea elementelor latine culte în limbile romanice apusene s-a făcut în mod permanent prin şcoală, biserică şi administraţie. „În limba italiană şi în celelalte, scrie el, se află multe cuvinte care la romîni nu se aud. Ci trebuie să-ţi aduci aminte că italienii, spaniolii şi frîncii, de cînd au îmbrăţişat credinţa creştină, totdeauna au fost supuşi patriarhului de la Roma; în bisericile lor totdeauna s-au ţinut limba latină cea gramaticească; avea şcoale latine. Între popoarele aceste nu se scria cărţi fără numai în limba latină cea gramaticească. Ce mirare este dacă în zisele limbi se află cuvinte latine cu zisul prilej vîrîte, care în limba romînă nu se aud?... Romînii din veacurile dintîi n-au avut o împărăţie cu romanii şi nici n-au învăţat limba latină cea gramaticească. Pentru aceea în limba lor nu se află alte cuvinte latine, fără acelea cu care veniră strămoşii lor de la Roma în Dacia, adică cele ce erau ale limbii poporului roman mai demult. Limba romînă toată e limbă romană care fu alcătuită din limba

[1] *Dialog pentru începutul limbii romîne între nepot şi unchi*, p. 77.
[2] *Ibidem*, p. 68.
[3] *Ibidem*, p. 63.
[4] *Ibidem*, p. 69.

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)

latină poporană și din alte distincte limbi ale popoarelor Italiei, care fură învinse de romani și făcură un nație cu romanii"[1]. Petru Maior a apreciat deci just, cu cîteva decenii înaintea lui Diez, deosebirea dintre cuvintele care alcătuiesc patrimoniul vechi al limbilor romanice și neologismele împrumutate din latina clasică. De aici, el trage concluzia importantă, însușită astăzi de toți romaniștii, asupra rolului deosebit pe care-l are limba română pentru stabilirea elementului popular latin din celelalte limbi romanice. „Cel ce vrea să judece drept despre limba cea de demult a poporului roman, scrie Petru Maior, trebuie să ceară ajutor de la limba română. Mulți bărbați învățați, dintru acea scădere că n-au știut limba română, strîmbă judecată au făcut despre limba cea veche a poporului roman"[2].

Apărînd puritatea limbii române, Petru Maior nu admite existența elementelor de substrat. Deși recunoaște că postpunerea articolului, sunete ca *ă* și *î*, precum și unele cuvinte vechi românești sînt greu de explicat prin latină, el respinge teoria lui B. Kopitar[3] că asemenea particularități ale limbii noastre ar putea fi urme traco-dacice. Atît cuvintele obscure ca etimologie, cît și postpunerea articolului sînt, după el, tot de origine latină, și anume și acestea ar fi particularități aduse de coloniștii romani. Petru Maior ajunge aici într-o contradicție evidentă pe care a relevat-o mai întîi Lazăr Șăineanu : postpunerea articolului în românește el o admite ca fiind de origine latină, dar procliza din limbile romanice apusene o consideră influență germanică[4].

Tot de la coloniștii romani s-ar explica, după Petru Maior, graiurile și dialectele limbii române. „Din Italia dară au venit aici în Dacia mulțimea distinctelor dialecte în vorbă, măcar că în cărțile cele bisericești numai o dialectă este la toți"[5].

Obsesia latinistă în explicarea tuturor particularităților limbii române îl face pe Petru Maior să susțină că împărțirea românilor pe provincii, care a fost cauza, după el, a multor slăbiciuni, ar proveni din afinitatea pe care au simțit-o coloniștii romani de a trăi toți cei veniți dintr-o anumită provincie a Italiei la un loc.

Petru Maior constată existența unor influențe străine în limba noastră, dar observă în mod just că aceste influențe n-au atins structura internă a limbii. El face deosebirea importantă între elementele esențiale ale limbii, pe care le numește „țesătura limbii românești cea din lontru" și elementele lexicale neesențiale, intrate în limbă ca urmare a evenimentelor istorice. „Măcar că aceea nu putem nega că în limba românească sînt vîrîte cuvinte de-ale slovenilor, cu care am petrecut împreună, însă slovenii de țesătura limbii românești cea din lontru nici cum nu s-au atins, ci aceea a rămas întreagă precum era cînd întîi au venit romanii, strămoșii românilor, în Dacia. Ci și cuvintele care sînt de la sloveni vîrîte în limba românească prea lesne se cunosc și ușor ar fi de s-ar învoi românii spre aceea a le scoate și a fac curată limba românească"[6].

---

[1] *Dialog pentru începutul limbii române între nepot și unchi*, p. 67–68.
[2] *Ibidem*, p. 75.
[3] *Kleine Schriften herausgegeben von Fr. Miklosich*, Viena, 1857.
[4] Vezi L. Șăineanu, *Istoria filologiei române*, București. 1895, p. 90.
[5] *Dialog pentru începutul limbii române între nepot și unchi*, p. 70.
[6] *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*, Buda, 1834, p. 297.

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)

Pentru a dovedi că influența slavă asupra limbii române se mărg neşte la lexic, Petru Maior compară declinarea slavă cu cea românească italiană, arătînd deosebirea mare care există între declinarea slavă românească şi asemănarea dintre declinarea noastră şi cea italiană. El şi-dat deci limpede seama de realitatea structurii interne a limbii şi de rezis tența ei față de influențele străine.

Petru Maior este un lingvist modern şi în concepția pe care a avut-asupra neologismelor. El şi-a dat seama de necesitatea lor la începuturil culturii noastre moderne. „Unde intră ştiințele cele înalte şi nu ne-a ajunge unele cuvinte, precum grecilor le este slobod în lipsele sale a s împrumuta din limba elinească şi sîrbilor şi ruşilor de la limba sloveneasc cea din cărți, aşa şi noi toată cădința avem de a ne ajuta cu limba lati nească cea corectă, ba şi cu surorile limbii noastre, cu cea italienească cu cea frîncească şi cu cea spanioleasca"[1]. Petru Maior cere însă ca intro ducerea de cuvinte noi să se facă cumpătat şi treptat pentru a putea f asimilate. Întrebuințînd neologisme în scrisul său, el le însoțeşte de obice de cuvintele vechi echivalente. Astfel, el vorbeşte de „slove sau litere" „speranță sau nădejde", „stampă (tipar)", ocazie (prilej)", „cauză (pri cină)", „memorie (aducere aminte)" ş.a.

Petru Maior introduce în scrisul său şi unele cuvinte aromîneşti p care şi le-a însuşit din relațiile lui personale cu învățații aromîni M. Boiagi ş G. Roja şi din cărțile acestora. El foloseşte pe *a vrea* cu sensul aromînes de „a iubi" (*dulce vrută patrie*), *ma* pentru „dar", *demîndă* pentru „porun ceşte", *păituiesc* pentru „tocmesc", *atînt* pentru „atît", *geană* pentru „deal", *fărmeca* pentru „a otrăvi" ş.a.[2]

Ideea introducerii de cuvinte noi necesare dezvoltării culturii noastre moderne constituie un merit de necontestat al lui Petru Maior şi un cîştig pozitiv pentru limba noastră. Dar urmaşii lui pe linie latinistă au ajuns la exagerări ca cele din Dicționarul lui Laurian şi Massim (1873—1876), care deveniseră un pericol pentru limba română. Insuccesul încercării latiniştilor de a introduce neologisme exclusiv din latină se datoreşte faptului că e au mers numai pe linia structurii latine a limbii noastre, fără să țină seama de paşii rapizi pe care începuse a-i face atunci cultura modernă în orbita căreia intraserăm, şi că latina mai era, în acea vreme, doar pur-tătoarea unei culturi a trecutului. Limba şi cultura sînt factori insepara-bili în viața popoarelor. De aceea termenii ceruți de nevoile dezvoltării culturii noastre moderne, pe care latiniştii n-au reuşit să-i introducă din latină, au pătruns totuşi în limba română prin intermediul limbii franceze, nu numai din cauza structurii asemănătoare a celor două limbi, ci fiindcă limba franceză devenise în Europa purtătoarea cea mai importantă a culturii moderne.

★

Petru Maior şi-a cîştigat mari merite ca întemeietor al lingvisticii noastre şi în domeniul lexicografiei. El a adus o contribuție substanțială la elaborarea primului dicționar etimologic al limbii române, intitulat „Lexicon românesc-latinesc-unguresc-nemțesc, care de mai mulți autori în cursul

---

[1] *Dialog pentru începutul limbii române între nepot şi unchi*, p. 71.

[2] Vezi Th. Capidan, *Petru Maior şi aromînii*, în „*Junimea literară*" 1923, p. 63—65

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)

a treizeci şi mai multor ani s-au lucrat", cunoscut sub numele de Dicţionarul de la Buda (1825). Acesta cuprinde aproape 10.000 de cuvinte culese între anii 1780—1825 de Samuil Micu, I. Corneli, V. Coloşi, Petru Maior, A. Teodori şi I. Teodorovici. Prin această lucrare autorii au căutat să răspundă nevoilor impuse de începuturile culturii noastre moderne de a avea, ca toate popoarele civilizate din acea vreme, dicţionarul limbii naţionale şi, în acelaşi timp, de a oferi învăţaţilor străini un mijloc de cunoaştere a limbii romîne şi de apreciere a latinităţii ei. Acest scop a şi fost atins, deoarece cu ajutorul Dicţionarului de la Buda (1825) şi al Gramaticii lui Micu şi Şincai (1780), numeroşi savanţi străini au putut studia limba romînă. Cele două opere i-au servit ca bază de studiu al limbii noastre întemeietorului lingvisticii romanice, Friederich Diez. Petru Maior a făcut revizia finală a lucrării şi a stabilit etimologia cuvintelor pînă la litera H. În acest din urmă domeniu, el a urmărit scopul caracteristic întregii lui opere şi anume evidenţierea originii latine a unui număr cît mai mare de cuvinte. De aceea, unele etimologii sînt forţate ca, spre exemplu, cea a lui *abur* din lat. vapor, *ban* din lat. pecunia, *brînză* din lat. prandium, *cimilitură* din lat. similitura, *cleşte* din lat. forceps, *clopot* din lat. campana ş.a. O altă greşeală a lui Petru Maior în stabilirea etimologiilor a fost derivarea cuvintelor romîneşti exclusiv din vocabularul latinei clasice, deşi el are meritul deosebit de a fi formulat, printre primii lingvişti europeni, adevărul că limba romînă şi toate celelalte limbi romanice sînt continuatoarele latinei populare. Cauza acestei contradicţii a lui Petru Maior constă în faptul că latina populară nu era încă studiată în acea vreme. Asemenea exagerări au făcut însă să scadă valoarea acestui dicţionar, lucrat în general cu multă grijă şi competenţă.

În ceea ce priveşte ortografia limbii romîne, Petru Maior a avut de asemenea vederi originale, unele valabile pînă astăzi. El a fost unul dintre cei mai convinşi adepţi ai scrierii limbii noastre cu caractere latine. Petru Maior a expus normele ortografice stabilite de el în fruntea Dicţionarului de la Buda. Lui îi datorăm în ortografia noastră de astăzi semnele diacritice de sub *ş* şi *ţ*, precum şi scrierea, după model italian, prin *ch(e,i)* şi *gh(e,i)* a ocluzivelor noastre palatale.

De la Petru Maior au rămas şi cîteva fragmente de gramatică a limbii romîne, publicate postum de Timotei Cipariu în „Arhivul pentru istorie şi filologie" şi în „Acte şi fragmente". Contribuţia Şcolii ardelene în acest domeniu fiind împlinită prin „Elementa linguae daco-romanae sive valachicae" (1780) a lui Micu şi Şincai, faptul că Petru Maior nu a terminat această lucrare nu-i scade meritele cîştigate în întemeierea lingvisticii noastre moderne.

Apărîndu-se de acuzaţia de semeţie pe care i-a atribuit-o cîrtitorul împotriva sa, Petru Maior îşi defineşte singur rolul în cultura noastră: „el niciodată n-au fost iubitor de stăpînire, ci pururea au căutat prilej cum de cum să poată lucra mai mult spre cultura şi folosul neamului romînesc"[1]. Rolul lui Petru Maior în cultura noastră a fost acela al unui deschizător de drumuri, care sînt urmate, în esenţa lor, şi astăzi. El recunoaşte că

---

[1] *Răspuns la cîrtirea care s-au dat asupra persoanei lui Petru Maior*, în „*Revista critică-literară*", Iaşi, vol. II, 1894, p. 125.

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)

nu a rezolvat definitiv problemele pe care le-a ridicat. „Eu numai cît am aruncat sămînța”[1], scrie el însuși. Meritul lui mare rămîne acela de a fi ridicat problemele esențiale ale istoriei și limbii noastre și de a fi introdus în istoriografia și în lingvistica noastră principiul critic ca bază a cercetărilor. Prin Petru Maior, istoria încetează de a mai fi la noi simplă povestire, ci analiză critică a faptelor și a izvoarelor, iar în lingvistică se introduce metoda istorică în explicarea formării și dezvoltării limbii noastre. Dacă Petru Maior ar fi aplicat în mod consecvent metoda istorică la studiul limbii romîne, progresul lingvisticii noastre ar fi fost, desigur, mult mai rapid. Fanatismul latinist l-a împiedicat însă să aplice în mod consecvent această metodă, ducîndu-l la unele judecăți dogmatice, neștiințifice, ca ipoteza neverosimilă a Daciei pustii la venirea coloniștilor romani, păstrarea purității noastre romane și chiar la ideea eliminării tuturor cuvintelor nelatine din limba noastră. Aceste exagerări, provenite din părăsirea metodei istorice, au dus la compromiterea autorității științifice a Școlii ardelene, deși direcția ei de cercetare a fost recunoscută ca justă de toți istoricii și lingviștii noștri de mai tîrziu. Dar aplicarea inconsecventă a metodei istorice de către Petru Maior se explică nu numai prin fanatismul lui latinist, ci și prin faptul că această metodă nu se impusese încă în acea vreme, nici în alte părți, în cercetările lingvistice. Prin Timotei Cipariu, Școala ardeleană a folosit mai consecvent metoda istorică în studiul limbii noastre, fără a renunța totuși la tendințele artificiale și antiistorice de cultivare a limbii prin eliminarea cuvintelor nelatine, introducerea în limba vie a neologismelor luate aproape exclusiv din dicționarele latine sau a arhaismelor din cărțile noastre vechi.

[1] *Istoria bisericii rominilor atît a acestor dincoace precum și a celor dincolo de Dunăre* (Prefață), Buda, 1813.

BDD-A10366 © 1957 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:22 UTC)